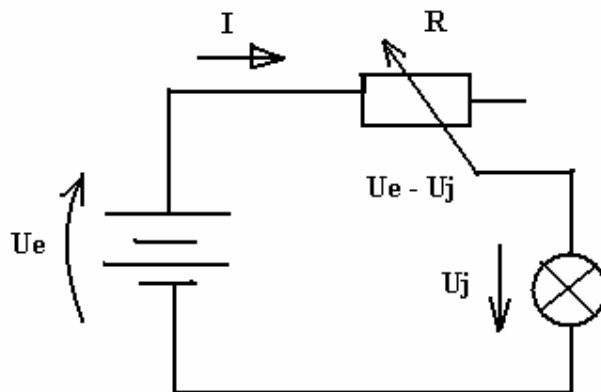

5. Regulace proudu a napětí reostatem a potenciometrem

Reostat je rezistor, jehož odpor můžeme měnit. Zapojujeme ho do obvodu se

spotřebičem sériově (obr. 10).

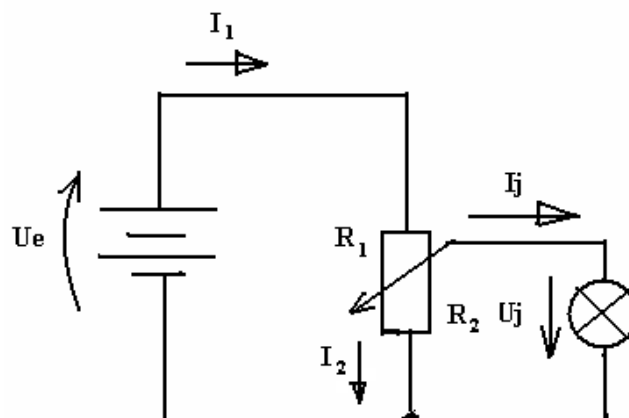
Obr. 10 Zapojení reostatu do obvodu

Pokud chceme např. žárovku, na které jsou vyznačeny jmenovité hodnoty napětí a proudu $U_j = 6,3 \text{ V}$, $I_j = 0,30 \text{ A}$ napájet z akumulátorové baterie o elektromotorickém napětí 12 V a zanedbatelném vnitřním odporu, musíme nastavit odpor reostatu takto:

$$R = \frac{U_e - U_j}{I_j} = \frac{12 - 6,3}{0,3} = \frac{5,7}{0,3} = 19 \Omega$$

Při odporu reostatu 19Ω budou jmenovité hodnoty dodrženy. Změnou odporu reostatu můžeme proud procházející obvodem a napětí na spotřebiči regulovat. Nejmenších hodnot proudu dosáhneme při plném odporu reostatu.

Potenciometrem lze regulovat napětí na spotřebiči od nulové hodnoty. Zapojení potenciometru máme na obrázku (obr. 11).

Obr. 11 Zapojení potenciometru do obvodu

Obvod je kombinací sériového a paralelního spojení rezistorů. Předpokládejme, že použijeme stejnou baterii a stejnou žárovku jako v předešlém příkladu a celkový odpor potenciometru bude $R_p = R_1 + R_2 = 100\Omega$. Potom docílíme na žárovce jmenovitých hodnot napětí a proudu ($U_j = 6,3 \text{ V}$, $I_j = 0,30\text{A}$) tak, že nastavíme polohu jezdce potenciometru tak, aby platilo:

$$I_2 = \frac{U_j}{R_2} \quad I_1 = I_j + \frac{U_j}{R_2}$$

$$U_e - U_j = (R_p - R_2) \cdot I_1 = (R_p - R_2) \cdot \left(I_j + \frac{U_j}{R_2} \right)$$

$$(U_e - U_j) \cdot R_2 = (R_p - R_2) \cdot (R_2 I_j + U_j)$$

Po dosazení dostáváme:

$$5,7 \cdot (R_2) = (100 - [R_2]) \cdot (0,3 \cdot [R_2] + 6,3)$$

$$0,3 \cdot (R_2)^2 - 18 \cdot (R_2) - 630 = 0$$

$$R_2 = 84,5$$

Záporný kořen rovnice $- 24,8$ úloze nevyhovuje. Potenciometr rozdělíme jezdce na úseky o odporech $R_1 = 15\Omega$, $R_2 = 85\Omega$.

?

Úkoly:

1. Objasněte funkci reostatu. Nakreslete zapojení reostatu do obvodu a napiště důležité matematické vztahy pro výpočet jednotlivých veličin.
2. Objasněte funkci potenciometru. Nakeslete zapojení potenciometru do obvodu a napiště důležité matematické vztahy pro výpočet jednotlivých veličin.